

ČO (NE)VIEME O MINIMÁLNEJ MZDE

RÓBERT CHOVANCULIAK

robert.chovanculiak@iness.sk

Minimálna mzda je na prvé počutie lúbivé opatrenie. Zákonom stanovíme hranicou, pod ktorú nemôže klesnúť mzda žiadneho zamestnanca v hospodárstve. Problém je, že žiadny zákon nedokáže prinútiť zamestnávateľa vytvoriť/udržať pracovné miesto so zvýšenou mzdou alebo nezhoršiť pracovné podmienky, nezvýšiť tempo práce, nezrušiť rôzne benefity alebo nepreniesť náklady na zákazníka.

Presne tak ako by žiadny fyzik netvrdil, že „voda tečie hore kopcom“, žiadny ekonóm so štipkou rešpektu voči samému sebe by netvrdil, že zvyšovanie minimálnej mzdy vedie k vyššej zamestnanosti. Takéto tvrdenie, pokiaľ by bolo myslené seriózne, by bolo ekvivalentné k popieraniam akéhokoľvek vedeckého obsahu ekonómie, a tým pádom aj k tvrdeniu, že ekonómovia nie sú ničím iným než obhajcami ideologických záujmov.

Držiteľ Nobelovej ceny za ekonómiu James Buchanan

Minimálna mzda je cenová regulácia, ktorá zvyšuje náklady a každý, kto mal v škole aspoň jednu hodinu ekonómie, vie, že ľudia zvyknú reagovať na vyššie ceny nižším dopytom. Z toho dôvodu existoval medzi ekonómami dlho konsenzus, že minimálna mzda nie je vhodný prostriedok ako pomáhať chudobným ľuďom. Ťažko niekomu pomôžete tým, že znížite záujem zamestnávateľov o jeho služby, teda dopyt po jeho službách. Zrozumiteľne komunikovať tento záver bolo pre ekonómov dlhé dekády veľkou výzvou.¹

V posledných rokoch sa však začali objavovať empirické štúdie,

ktorých závery spochybnili vyššie popísaný konsenzus o škodlivosti minimálnej mzdy. Prvou bola štúdia dvoch autorov Card a Krueger z roku 1994, ktorí porovnaním zamestnanosti v dvoch susedných mestách New Jersey a Pensylvánii pred a po roku 1992 zistili, že zvýšenie minimálnej mzdy nespriazňovalo zníženie, ale naopak zvýšenie zamestnanosti.² Ďalšie štúdie zvolili odlišný prístup a začali sa skôr pozerať na frekventované zvýšenia minimálnej mzdy vo viacerých štátoch USA počas dlhšieho časového obdobia. A pomocou štatistických metód a správne zvolených predpokladov sa pokúsili vydestilovať vplyv minimálnej mzdy na zamestnanosť. Nedávno niekoľko takýchto štúdií, ktoré viedol ekonóm Arindrajit Dube, dospelo znova k záverom, že minimálna mzda v skutočnosti nespôsobuje vyššiu nezamestnanosť.³

Tento výskum vzbudil množstvo emócií a otázok medzi ekonómami. Na tom by nebolo nič zlé. Kde však vzniká problém je interpretácia týchto poznatkov vo verejnej diskusii. Aj na Slovensku sa objavili ľudia, ktorí začali označovať tieto štúdie s neortodoxnými závermi za nový konsenzus a tvrdiť, že samotní ekonómovia nakoniec dokázali, že zvyšovanie minimálnej mzdy nemá negatívny následky. Dokonca štátny tajomník Ministerstva práce sa nechal počuť, že podľa empirických dôkazov minimálna mzda nelikviduje pracovné miesta.

Toto je veľmi skreslené a nebezpečné čítanie stavu výskumu v oblasti minimálnej mzdy. To, že sa objavili empirické štúdie, ktoré nenachádzajú negatívny vplyv minimálnej mzdy, neznamená, že je dokázané, že minimálna mzda nemá negatívne efekty. Ak chceme interpretovať tento výskum správne, musíme brať do úvahy aj štúdie, ktoré prichádzajú k štandardným záverom a porovnať ich relevanciu. To znamená ich zvolené metódy, postup práce a použité dáta. Inými slovami, je potrebné vkročiť do kalných vôd empirického výskumu.

Ťažký život empirického ekonóma - regresné analýzy

Začnime druhými spomínanými štúdiami, ktoré sa pozerajú na dlhé časové obdobia a snažia sa odhaliť vplyv minimálnej mzdy z agregátnych dát porovnaním situácie v rôznych štátoch s podobnými podmienkami ale rôznym prístupom k zvyšovaniu minimálnej mzdy.

Tvrdiť, že tento výskum dokazuje, že minimálna mzda nemá žiadne negatívne dôsledky je absolútne skreslená interpretácia. Na každú takúto štúdiu totižto existuje množstvo ďalších, ktoré používajú podobné metódy a prichádzajú k štandardným záverom o negatívnych následkoch minimálnej mzdy. Najznámejším výskumom v tejto oblasti sú štúdie Neumarka a Waschera. Títo autori v ich empirickom výskume vychádzajú z najširších možných porovnaní naprieč štátmi v USA a používajú štandardnú regresnú analýzu. Takto sa snažia minimalizovať arbitrárne „vyberanie si hroziatok“, ktorému ekonometrici vedome alebo nevedome podliehajú.⁴

Naopak, vyššie spomínané štúdie od autorov ako Arindrajit Dube volia spravidla rôzne predpoklady, ktoré zužujú ich dataset - napr. sa zameriavajú na porovnávanie susedných oblastí a zavádzajú rôzne trendy špecifické pre vybrané oblasti. Dôvodom týchto štatistických úprav má byť odstránenie rôznych skreslení, ktorých sa dopúšťajú štúdie s ortodoxnými závermi. Dube a jeho tím argumentujú, že existujú systematické rozdiely medzi štátmi, ktoré zvyšujú minimálnu mzdu nad federálnu úroveň (USA) a ktoré nie. Je však ťažké odhaliť, ktoré tieto systematické rozdiely sú skutočné (napr. nejaký štát je dlhodobo v ekonomickom úpadku ako Detroit) a ktoré sú už následkom dlhodobej politiky minimálnej mzdy. Ekonóm Dube napr. v jednej štúdií hovorí, že krajiny, ktoré zvyšujú minimálnu mzdu, sú iné v tom, že zažili strmšie prepady zamestnaní, ktoré zahŕňajú „rutinné práce“. Toto však môže byť rozdiel spôsobený práve iným prístupom k minimálnej mzde a nie systematický rozdiel, ktorý musíme štatisticky očistiť pri vyhodnocovaní vplyvu minimálnej mzdy.⁵

Avšak aj v tejto hre „minimalizovania skreslení“ existujú autori, ktorí používajú približne rovnaké časové obdobia, berú do úvahy argumenty kritikov štandardných štúdií a napriek tomu prichádzajú k

ortodoxným záverom, že minimálna mzda spôsobuje značné negatívne efekty na nízko produktívnych zamestnancov. Ide napríklad o štúdiu Davida Powella z roku 2017 a štúdiu od autorov Yusuf Baskaya a Yona Rubinstein z roku 2012.⁶ Iní autori ako Neumark a Salas ukázali, že stačí trocha pozmeniť časovú periódu a regionálne predpoklady o špecifických trendoch a na tých istých dátach dostaneme klasické závery ortodoxných štúdií.⁷

Empiricky merať vplyv minimálnej mzdy v dlhom časovom období naprieč mnohými štátmi je veľmi zložitá. Do analýzy vstupuje množstvo merateľných a nemerateľných faktorov a predpokladov – vývoj ekonomiky doma aj v zahraničí, technologické zmeny, či zmeny v preferenciách ľudí. Je to ako snažiť sa odmerať vplyv hodenia kameňa do bazéna na výšku hladiny počas letných prázdnin. Teoreticky by mal kameň zvýšiť hladinu, ale v bazéne pláva a pohybuje sa množstvo ľudí. Taktiež niektorí z nech vychádzajú alebo iní práve doňho skáču. Odizolovať vplyv všetkých faktorov a odmerať len čisto vplyv hodeného kameňa je prakticky veľmi ťažko realizovateľné a nutne tak budú vznikať štúdie s protichodnými závermi.

Nedostatkom týchto štúdií je, že sledujú a porovnávajú stovky udalostí, vývojov a vplyvov, ktoré následne štatisticky analyzujú naprieč mnohými rokmi. Ľahko sa tak môže stať, že sa v skutočnosti neporovnávajú jablká s jablkami ale s hruškami a odhalené zistenia sú ďaleko od pravdy. Preto je niekedy lepšie sa pozrieť len na konkrétne historické epizódy v jednej oblasti a tie podrobne preskúmať.

Prirodzené experimenty - prípadové štúdie

Vyššie opísané problémy dlhodobých empirických štúdií a regresných analýz sa niektorí autori pokúšajú riešiť zameraním sa na prípadové štúdie, ktorých snahou je priblížiť sa medicínskym „kontrolovaným experimentom“. Výhoda týchto štúdií zameraných na konkrétnu udalosť, miesto a čas spočíva v tom, že môžu používať oveľa podrobnejšie dáta a lepšie izolovať vplyv samotnej minimálnej mzdy, čo je problematické vo veľkých, agregátnych údajoch za dlhé časové obdobia.

Prvou prelomovou štúdiou z tejto oblasti bola spomínaná štúdia ekonómov Carda a Kruegera z roku 1994. Cieľom autorov bolo využiť „prirodzený experiment“, kedy na jednej strane hraníc sa zvýšila minimálna mzda (New Jersey), zatiaľ čo na druhej strane ostala nezmenená (Pennsylvánia). Následný rozdiel vo vývoji v zamestnanosti medzi týmito dvoma susednými oblasťami mal ísť na triko vplyvu zvýšenia minimálnej mzdy. Ako som už spomínal, autori nielenže neodhalili žiadny negatívny vplyv minimálnej mzdy, dokonca identifikovali pozitívny vplyv na zamestnanosť. Hlbšie skúmanie týchto výsledkov však donútili autorov prehodnotiť odvážne závery, ako popisuje Box 1.

Box 1: V čom sa Krueger a Card mýlili

Hneď prvým problémom tejto štúdie, za ktorý si odniesli autori kritiku, bola kvalita dát. Tie získali pomocou tímu študentov, ktorí obvolali reštaurácie rýchleho občerstvenia pred a po zvýšení minimálnej mzdy a pýtali sa ich na počet zamestnancov. Kritici spochybnili kvalitu takýchto dát, keďže sa v nich nachádzali rôzne ťažko vysvetliteľné anomálie. Napríklad jedna reštaurácia mala vo februári roku 1992 32 zamestnancov na čiastočný úväzok a v novembri toho istého roku pribrala dodatočných 35 zamestnancov na plný úväzok.

A problém nebola len spoľahlivosť telefonického prieskumu, ale aj samotná technika zberu dát. Autori totižto dostatočne nerozlišovali odpracované hodiny pri rôznych pracovných úväzkoch. Následne o pár rokov neskôr sa autori Neumark a Wascher pozreli na túto historickú epizódu zvyšovania minimálnej mzdy, pričom použili tvrdé dáta zo mzdových výkazov reštaurácií a prišli k štandardnému záveru, že minimálna mzda negatívne vplyva na zamestnanosť.⁸ Túto štúdiu publikovali v rovnakom časopise ako Card a Krueger a tí následne revidovali svoje pôvodné bombastické závery smerom dole.⁹

Ale skutočný negatívny vplyv minimálnej mzdy v New Jersey mohol byť ešte väčší. Card a Krueger si pre svoju štúdiu vybrali len jednu časť odvetvia. Vybrali si siete reštaurácií rýchleho občerstvenia, ktoré servírujú hamburgery (resp. kurča) ako Burger King, KFC, Wendy's a Roy Rogers. Teda ignorovali reštaurácie, ktoré nie sú súčasťou žiadnej siete. Nezahrnuli malé, rodinné podniky a reštaurácie, ktoré ponúkajú napríklad pizzu alebo nejaké sendviče. Inými slovami, do štúdie zaradili štandardizované reštaurácie, ktoré majú väčšie kapitálové vybavenie, využívajú viac polotovarov a menej vecí si produkujú svojimi zamestnancami. A odignorovali menšie, rodinné podniky, ktoré majú menej kapitálového vybavenia a ich prevádzka vo väčšej miere využíva ľudskú prácu.

Mohlo sa tak veľmi jednoducho stať, že v dôsledku zvýšenia minimálnej mzdy začali malé rodinné reštaurácie prepúšťať, museli zdražovať alebo priamo skrachovali a to všetko zvýšilo dopyt pre siete reštaurácií, ktoré následne zamestnali viac ľudí. Nevieme, či sa toto naozaj stalo, ale úzko zameraná štúdia Carda a Kruegera nám určite nedáva odpoveď. A nehovoriac o ďalších ťažko merateľných efektoch ako napr. to, že Card a Krueger merali vplyv minimálnej mzdy v čase, keď bola implementovaná, ale politici o tomto zvýšení hovorili už oveľa skôr a preto je otázne, akú rolu hrali očakávania podnikateľov, ktorí mohli reagovať už pred oficiálnym zvýšením minimálnej mzdy.

Posledný klinec do rakvy „prelomovej“ štúdie dali ekonómovia Hoffman a Trace v roku 2009, keď publikovali jej „zrkadlovú“ verziu. Pár rokov po tom ako v New Jersey zvýšili minimálnu mzdu sa zvýšila v USA aj federálna minimálna mzda a Pennsylvania tak dobehla minimálnou mzdou svojho suseda. Hoffman a Trace teda len naopak porovnali aký vplyv prinieslo vyrovnanie minimálnej mzdy pre Pennsylvaniu. Výsledkom ich štúdie boli tradičné závery, že minimálna mzda má skutočne negatívny vplyv na zamestnanosť nízko produktívnych pracovníkov.¹⁰

Jedno zvýšenie minimálnej mzdy, jedno mesto, dve štúdie a dva rôzne závery

V roku 2014 sa v meste Seattle politici rozhodli pre razantný krok. Zvýšili hodinovú minimálnu mzdu z 9,32 dolárov postupne do roku 2017 na 15 dolárov. Čo slúži ku cti miestnym politikom bolo ich rozhodnutie nechať zanalyzovať tento experiment ekonómami. Odhodlala sa na to skupinka ekonómov z University of Washington. Výsledky ich štúdií však politikov veľmi nepotešili. Autori prišli k záveru, že minimálna mzda síce zvýšila priemernú hodinovú mzdu, ale zároveň sa znížil počet odpracovaných hodín nízko kvalifikovaných ľudí o 6,9 %. To znamená, že spolu odpracovali za ¾ roka o 3 milióny hodín menej a stratili viac ako 5000 pracovných miest. V priemere to znamenalo pre nízko zarábajúceho človeka mesačne čistú stratu vo výške 74 dolárov.¹¹

V následnej štúdii, kde sa autori pozreli bližšie na jednotlivé skupiny nízko príjmových ľudí, potvrdili to, o čom hovoria štandardné závery ekonómov. Zamestnanci s väčšími skúsenosťami a schopnosťami nepocítili negatíva minimálnej mzdy a ich mzdy sa zvýšili. Menej skúseným sa však skrátili úväzky, čo viac ako vykompenzovalo ich zvýšenú mzdu. Najhoršie však dopadli ľudia, ktorí ešte len začali vstupovať na trh práce a nemali žiadne skúsenosti. **V Seattle výrazným spôsobom poklesla miera prijímania nových zamestnancov bez pracovných skúseností. Toto boli skutoční porazení zvyšovania minimálnej mzdy.**¹²

Najzaujímavejšie na tomto prípade zvyšovania minimálnej mzdy v Seattle je však v skutočnosti niečo iné. Keď politici videli predbežné výsledky štúdií z University of Washington, tak sa zľakli a zadali požiadavku na analýzu zvýšenia minimálnej mzdy aj inej skupinke ekonómov z Berkeley. Táto skupinka je známa svojimi neortodoxnými závermi pri analyzovaní minimálnej mzdy a politikov nesklamali. V ich štúdii vyšlo, že zvýšenie minimálnej mzdy v Seattle v skutočnosti neprinieslo žiadne alebo len minimálne negatívne následky.

Znova sme tak v situácii, keď sa musíme pozrieť podrobnejšie na obe štúdie a porovnať kvalitu ich analýzy. Štúdia z Berkeley postupovala „tradičným“ spôsobom. Väčšinou autori nemajú dostatočné dáta a musia robiť rôzne zjednodušenia. Napríklad namiesto konkrétnych nízko produktívnych ľudí s nízkymi príjmami si vyberú nejaké odvetvie (reštauračný biznis alebo maloobchod) alebo nejakú skupinu ľudí (mladí ľudia) a na nich testujú vplyv minimálnej mzdy. Taktiež často nemajú dáta o odpracovaných hodinách a preto sa pozerajú na celkové počty (ne)zamestnaných ľudí. A takto postupovali aj autori z

Berkeley, keď sa dopracovali ku svojim neortodoxným záverom.

V tomto je však prvá štúdia z University of Washington jedinečná. Jej autori mali prístup k nezvyčajne podrobným dátam o ľuďoch v Seattle. Vedeli, koľko zarábajú a preto sa mohli pozrieť na konkrétne skupiny ohrozených ľudí v celej miestnej ekonomike a nie len na vybrané zástupné skupiny ako napr. ľudia pracujúci v reštauračnom biznise. A zároveň vedeli, koľko ľudia opracovali hodín, teda nie len to, či majú resp. stratili zamestnanie. Vďaka tomuto mohli spracovať oveľa podrobnejšiu analýzu a prísť k vyššie popísaným záverom. Dokonca spravili takú vec, že vo svojej štúdii replikovali metodiku použitú ekonómami z Berkeley a prišli k rovnakým záverom ako oni.

Porovnanie výsledkov týchto dvoch štúdií hádže nepríjemné svetlo na všetky ostatné štúdie, ktoré nenašli negatívny vplyv minimálnej mzdy, ale pritom pracovali s nedostatočnými dátami a zástupnými ukazovateľmi, ktoré mohli skresliť ich závery.

Záver

Empirické štúdie v spoločenských vedách sú v zložitej situácii. Musia hľadať kauzálne vlákna v mori premenných, ktoré sa neustále menia. Niet sa preto čudovať, že rôzne štúdie prichádzajú s rôznymi závermi, aj keď skúmajú rovnakú udalosť. Treba však zdôrazniť, že **konsenzus ekonómov je na míle vzdialený od tvrdenia, že minimálna mzda nemá negatívny vplyv na nízko kvalifikovaných zamestnancov.** Naopak, väčšina štúdií stále prichádza k opačným záverom.¹³ A treba zdôrazniť, že tie, ktoré nachádzajú žiadny alebo veľmi malý negatívny dopad, väčšinou analyzujú len mierne zvýšenia minimálnej mzdy.

Navyše existujú dobré dôvody sa domnievať, že empirické štúdie vo všeobecnosti zvyknú podhodnocovať negatívny vplyv minimálnej mzdy na nízko produktívnych zamestnancov. Keď sa štúdie zameriavajú na úroveň zamestnanosti, resp. mieru nezamestnanosti, môžu v čase ekonomického rastu podhodnocovať negatívny vplyv minimálnej mzdy, ktorý sa prejaví len vo forme zníženia tempa rastu zamestnanosti. Negatívny vplyv minimálnej mzdy bude podhodnotený aj kvôli očakávaniam. Podnikatelia sú už zvyknutí na určitý rast minimálnej mzdy a vtedy je nemožné štatisticky zachytiť jej negatívny vplyv. Ten sa už totižto prejavil v ekonomike ešte skôr, ako bolo zvýšenie minimálnej mzdy aplikované. A nakoniec podnikatelia sa môžu prispôsobovať rastu minimálnej mzdy rôznymi spôsobmi, nie len prepúšťaním. Môžu zvyšovať ceny, rušiť rôzne benefity pre zamestnancov, vyžadovať od nich väčšie nasadenie, meniť svoj obchodný model (napr. namiesto obsluhy zavedú reštaurácie tácky a samoobsluhy alebo namiesto domácky pripravených surovín budú predávať polotovary).

Na Slovensku sa často skloňuje ako dobrý príklad zvyšovania minimálnej mzdy Slovinsko a Maďarsko. V oboch týchto krajinách v určitom období narástla minimálna mzda rýchlym tempom. V prípade oboch krajín však existujú empirické dôkazy, že toto zvýšenie prinieslo mnohé negatívne dopady. V Slovinsku si to odniesli predovšetkým mladí a slabo vzdelaní ľudia, ktorí prišli o prácu alebo im bolo znemožnené si nájsť novú.¹⁴ V Maďarsku za zvýšenie minimálnej mzdy zaplatili jeden z desiatich zamestnancov stratou zamestnania a zároveň za to zaplatili aj spotrebitelia, na ktorých sa preniesli $\frac{3}{4}$ nákladov zvýšenia minimálnej mzdy.¹⁵

Aký vplyv malo rýchle zvyšovanie minimálnej mzdy v posledných rokoch na Slovensku? Ťažko povedať, keďže Ministerstvo práce sa v jeho analýzach vplyvov tvári, že každé zvýšenie minimálnej mzdy je bez negatívnych vplyvov na domácnosti. Čo vieme s určitosťou povedať je, že slovenské zvyšovanie minimálnej mzdy bolo rýchlejšie ako v Slovinsku a porovnateľné s Maďarskom. V Slovinsku od roku 2010 do súčasnosti narástla minimálna mzda o 48,4 %. Na Slovensku to bolo o 69 %. V Maďarsku o trochu viac, 71,2 %. Môžeme teda očakávať, že minimálna mzda aj na Slovensku, ktoré trpí veľkými regionálnymi rozdielmi, zanechala značné negatívne dôsledky.

Poznámky

1. Tohto faktu si boli vedomí aj prví obhajcovia minimálnej mzdy v USA, Japonsku, či v Austrálii, ktorí ju chápali ako rasistický nástroj namierený proti menšinám. <https://iness.sk/sk/stranka/10965-Minimalna-mzda-ako-nastroj-rasistov>
2. <https://www.nber.org/papers/w4509>
3. <https://arindube.com/minimum-wage-research/>
4. B. Neumark and Wascher, Minimum Wages. D. Neumark, "The Econometrics and Economics of the Employment Effects of Minimum Wages: Getting from Known Unknowns to Known Knowns," National Bureau of Economic Research Working Paper no. 25043, September 17, 2018. <https://object.cato.org/sites/cato.org/files/pubs/pdf/pa-867.pdf>
5. <https://www.econlib.org/library/Columns/y2014/Murphyminimumwage.html>
6. D. Powell, "Synthetic Control Estimation beyond Case Studies: Does the Minimum Wage Reduce Employment?," working paper, RAND Corporation, Labor & Population, Santa Monica, CA, July 2017; and Y. S. Baskaya and Y. Rubinstein, "Using Federal Minimum Wages to Identify the Impact of Minimum Wages on Employment and Earnings across the U.S. States," working paper, Department of Economics Workshop, University of Chicago, 2012, unpublished, PDF file.
7. Neumark, David and J. M. Ian Salas. (2013) "Minimum Wages: Evaluating New Evidence on Employment Effects," Employment Policies Institute, January 2013.
8. David Neumark and William Wascher, "Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast-Food Industry in New Jersey and Pennsylvania: Comment," American Economic Review 90, no. 5 (2000): 1390.
9. <https://www.forbes.com/sites/susanadams/2011/08/31/obama-nominee-pulled-back-on-minimum-wage-defense/>
10. Hoffman, S. D. and D. M. Trace. (2009) "NJ and PA Once Again: What Happened to Employment When the PA-NJ Minimum Wage Differential Disappeared?" Eastern Economic Journal, 35(1), pp. 115-128.
11. <https://www.nber.org/papers/w23532.pdf>
12. <https://evans.uw.edu/sites/default/files/w25182.pdf>
13. Neumark, David and William Wascher. (2007) Minimum Wages and Employment. Foundations and Trends in Microeconomics, Vol. 3, No. 1-2 (2007), pp. 1-182.
14. <http://www.fm-kp.si/zalozba/ISBN/978-961-266-180-9/85.pdf>
15. https://www.dropbox.com/s/pl5ra82ax2siivw/HungaryMWFinal_AER.pdf?dl=0

Róbert Chovanculiak je absolvent Ekonomickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde absolvoval aj postgraduálne štúdium na katedre Verejnej ekonomiky a regionálneho rozvoja. Do INESS nastúpil po predchádzajúcej spolupráci v roku 2015. Vo svojom výskume sa venuje fungovaniu verejného sektora, internetovým technológiám a školstvu.

Aktuálne publikácie

INDEX OPATROVATEĽSKÉHO ŠTÁTU 2019

Index mapuje sklon štátov k starostlivosti o občana (paternalizmu) od roku 2016. Rebríček zostavuje iniciatíva EPICENTER network, ktorá združuje viaceré európske think-tanky. INESS pri zostavovaní rebríčka poskytuje relevantné informácie o Slovensku.

INDEX PRUŽNOSTI ZAMESTNÁVANIA 2019

Krajiny, ktoré legislatívne určujú menej parametrov pracovného pomeru majú pružnejší trh práce. Lídrom rebríčka je Dánsko, kde zákon neurčuje ani minimálnu mzdu, ani dĺžku pomeru na dobu určitú, neukladá povinnosť vyplácať odstupné.

INDEX ZDRAVIE ZA PENIAZE

Slovenské zdravotníctvo ročne spotrebuje viac ako 5 miliárd eur. Ako je na tom v porovnaní s inými krajinami a ako by na tom mohlo byť? Relevantných medzinárodných porovnaní je prekvapivo málo, preto sa INESS rozhodol prispieť vytvorením vlastného indexu nazvaného Zdravie za peniaze.